

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1935 kl. 1 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, nr 474, angående införande av en övre åldersgräns för bibehållande av och för valbarhet till vissa allmänna uppdrag.

Motionen. I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 474, hava herrar *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Rosta hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag rörande införande av en övre åldersgräns för bibehållande av allmänna uppdrag, som äro förenade med ersättning, och för valbarhet till allmänna förtroendeuppdrag, såsom ledamotskap av kyrkomöte och riksdag samt statliga styrelser och nämnder jämte mera krävande kommunala uppdrag.

I motionen har föreslagits såsom dylik gräns 65 eller 67, i varje fall högst 70 år. I övrigt får utskottet beträffande motiveringen hänvisa till motionen.

Inhämtade yttranden. Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Kronobergs och Västerbottens län ävensom berett Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund tillfälle att inkomma med yttranden (se Bil. A—E).

Med undantag för länsstyrelsen i Västerbottens län hava samtliga de hörda myndigheterna och institutionerna avstyrkt bifall till motionen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har meddelat, att länsstyrelsen för egen del redan tillämpar en viss princip vid utdelandet av uppdrag. Länsstyrelsen anser 67 års ålder vara det högsta, som kan komma i fråga, och att någon skillnad icke bör göras mellan uppdrag av olika beskaffenhet. Såsom lämplig åldersgräns syntes böra fastställas den för valbarhet till godman vid jorddelningsförrättningar gällande åldern 65 år.

Överståthållarämbetet anför, att med hänsyn till att den annalkande ålderdomens inverkan på en persons arbetsförmåga är synnerligen olika för olika personer, måste en övre åldersgräns sättas jämförelsevis låg, om den skall utgöra en någorlunda säker garanti i de av motionärerna angivna hänseenden. Många äldre personer hava bättre tid än yngre att ägna sig åt ibland tidsödande men mindre krävande uppdrag. Sättes åldersgränsen högt, torde avsikten med åldersbegränsningen i stort sett bliva förfelad. En uppdelning av uppdragen i mer eller mindre krävande torde falla på svårigheten att utfinna regler för avgörande om ett uppdrag är att hänföra till ena eller andra kategorien. Det syntes därför knappast stå annan väg öppen än att

såsom hittills överlämna åt valcorporationerna själva att tillse, att de uppdrag, som dessa hava att meddela, icke anförtros överåriga personer. Ämbetet hade på senare tid tillämpat den regeln att icke till ny innehavare av uppdrag, förenat med ersättning, förordna personer i åldern över 60 år eller förlängt förordnande för person, som under tiden för uppdraget uppnår en ålder av 70 år, med visst hänsynstagande givetvis till omständigheterna i varje särskilt fall.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anför, att skälen för tjänstemäns frånträddande av befattning vid viss ålder icke med samma styrka kunde åberopas i förevarande fall. Offentliga förtroendeuppdrag upptoge i allmänhet ej innehavarens hela tid utan kunde utövas även av sådan person, som icke hade den kroppsliga och andliga uthållighet, som vore nödvändig för rätt utövande av en tjänst.

Svenska stadsförbundet åberopar ett uttalande av stadsfullmäktiges valkommitté i Göteborg år 1932 av innebörd, att ett visst fog för anmärkningar mot att person trots hög ålder omvalts av fullmäktige otvivelaktigt föreläge. Kommittén hade därför enats om att tillämpa den principen att icke föreslå personer i 70-årsåldern till erhållande av kommunala förtroendeuppdrag, med något strängare tillämpning beträffande stadens verkstyrelser och andra viktigare styrelser än t. ex. beträffande styrelser för donationer, stiftelser o. dyl. Förbundet vore förvissat om, att hur bestämmelse i nu ifrågakomna syfte än formulerades, skulle fall uppkomma, då en erfaren kommunalmans nödtvungna tillbakaträddande skulle medföra en förlust för kommunen, som knappast kunde försvaras med hänvisning enbart till en i och för sig plausibel princip. För förvaltningens effektivitet vore det säkerligen bäst, att kommunerna själva finge avgörandet i denna fråga, där en prövning från fall till fall vore särskilt motiverad och där en vaken opinion torde utgöra garanti nog mot ett åsidosättande av verkliga kommunala intressen i denna fråga.

Svenska landskommunernas förbund framhåller, att hänsyn till att innehavare av förtroendeuppdrag besitta en erforderlig duglighet och arbetskraft utan tvivel tages i de allra flesta fall av dem, som förordna eller välja till respektive uppdrag. Personers kvalifikationer för utövande av allmänna förtroendeuppdrag kunde icke prövas och bedömas efter någon schablon eller något visst yttre faktum. Förbundet erinrade om vikten av att suppleantval ägnas tillräcklig uppmärksamhet och om det förhållandet, att en bestämd opinion från egna väljares sida av en var förtroendeman icke torde lämnas obeaktad.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Utskottet.

I likhet med länsstyrelsen i Västerbottens län anser utskottet, att vissa skäl kunna anföras för ett biträdande av motionens syfte. Otvivelaktigt förekomma fall, då personer trots hög ålder och svikande själs- och kropps-

krafter behålla eller åtaga sig uppdrag, vilka de ej längre äga full förmåga att på ett tillfredsställande sätt fullgöra. Att härmed det allmänna vållas visst avbräck är självfallet, om ock de positiva olägenheterna därav ej alltid äro av någon större betydelse. Utskottet ser snarare en olägenhet hos det påtalade systemet däri att yngre personer ofta nog ej få tillfälle att i tid pröva krafterna på allmänna uppdrag. I vilken omfattning de av motionärerna åberopade missförhållandena bestå undandrager sig utskottets bedömande. Utskottet betvivlar att en utredning i frågan skulle lämna några resultat av större värde från saklig synpunkt utan blott leda till en objektiv registrering av olika uppdrag och dessas innehavares ålder. Några upplysningar om de önskvärda kvalifikationerna för varje uppdrag och om det sätt, varpå dessa i varje enskilt fall fyllas stå säkerligen ej att vinna på denna väg.

I regel torde man väl få förutsätta, att om någon väljes till ett förtroendeuppdrag vid jämförelsevis hög ålder, han ock äger de förutsättningar, som motivera väljarens förtroende. Speciellt i smärre kommuner med deras oftast synnerligen begränsade möjligheter i fråga om lämpliga och erfarna personer kan det antagas bliva förenat med vissa olägenheter att nödgas avkoppla vissa i och för sig lämpliga kandidater från uppdrag på grund endast av viss högre ålder.

Ehuruväl utskottet icke är främmande för de olägenheter, som i motionen beröras, har utskottet — under åberopande av vad utskottet här ovan anfört och de synpunkter, som i vissa ovan refererade utlåtanden kommit till uttryck — med hänsyn till svårigheten att lagstifta på förevarande område med de synnerligen varierande faktorer, vartill hänsyn bör tagas i olika fall, funnit sig böra avstyrka motionen.

Utskottet får sålunda hemställa,

att ifrågavarande motion, nr 474, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1935.

På utskottets vägnar:

ERNST ÅQVIST.

Närvarande: herrar Åqvist, Pettersson i Dahl, Cruse, Hansson i Vännäsby, Johansson i Hälleforsnäs*, Hansson i Hönö, Hansson i Örebro, Eriksson i Sandby, Westin*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Pettersson i Dahl.

Bilaga A.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom nådig skrivelse den 8 februari 1935 har överståthållarämbetet anbefallts att till riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott avgiva yttrande över en av Hjalmar Svensson i Grönvik m. fl. inom kammaren väckt motion, nr 474, angående införande av en övre åldersgräns för bibehållande av och för valbarhet till vissa allmänna uppdrag.

I anledning härav får överståthållarämbetet anföra följande.

Motionärernas synpunkter äro otvivelaktigt värda beaktande. Icke sällan torde det hava förekommit, att personer tillåtits kvarbliva i sina offentliga funktioner, trots att de på grund av tilltagande ålder varit ur stånd att tillfredsställande fylla sina uppgifter. Ur det allmännas synpunkt måste ett dylikt förhållande anses vara mindre lämpligt.

Vad först angår de befattningar, som tillsättas genom korporationsval, torde det emellertid vara förenat med vissa olägenheter, att genom de av motionärerna föreslagna åtgärderna råda bot å berörda missförhållanden. Med hänsyn därtill att den annalkande ålderdomens inverkan på en persons arbetsförmåga är synnerligen olika för olika personer, måste en övre åldersgräns sättas jämförelsevis låg, om den skall utgöra en någorlunda säker garanti i de av motionärerna angivna hänseenden. Det lär emellertid vara en allmän erfarenhet, att, när det gäller besättande av en del, måhända tidsödande, men ifråga om arbetets beskaffenhet mindre krävande kommunala förtroendeuppdrag, äldre personer i stor utsträckning komma ifråga, av den anledningen att de i högre grad än yngre hava möjlighet att ägna tid åt dylika uppgifter. Skulle i en blivande lagstiftning åldersstrecket sättas lågt, komme en stor del av nyssberörda befattningshavare att utestängas från de offentliga uppdragen och det kommunala livet att berövas många behöfliga krafter. Sättes åter för undvikande av denna olägenhet åldersstrecket högt, torde avsikten med åldersbegränsningen i stort sett bliva förfelad. Tänkbart vore ju att bestämna ett högre åldersstreck i fråga om enklare uppdrag och ett lägre i fråga om mer krävande. Denna utväg torde dock näppeligen kunna anlitas till följd av svårigheten att utfinna regler för avgörande om ett uppdrag är att hänföra till den ena eller andra kategorien. En uppdelning efter sysslornas allmänna beskaffenhet och benämning är icke tillfyllest i detta hänseende, då ju ett uppdrag, som på en ort är förenat med ringa besvär, på en annan ort ofta kan erbjuda stora svårigheter. Det synes därför knappast stå annan väg öppen än att såsom hittills överlämna åt valkorporationerna själva att tillse att de uppdrag, som dessa ha att meddela, icke anförtros överåriga personer. En för lågt satt åldersgräns innebär ett mången gång mindre lyckligt ingrepp i valkorporationernas självbestämmanderätt och en högre gräns blir av föga eller intet värde. Erinras må att lagstiftaren hittills ansett sig böra fastställa särskild åldersgräns blott i fråga om uppdrag, som på innehavaren ställa krav å god fysisk vigör såsom godemän vid lantmäteriförrättningar.

Vad härefter angår de uppdrag, som meddelas av offentlig myndighet, torde väl i regel endast sådana personer komma ifråga, som efter noggrann prövning funnits vara i stånd att fylla sina uppgifter. Att därvid hänsyn jämväl tages till vederbörandes ålder torde vara självfallet. I fråga om de med ersättning förenade allmänna befattningar, som överståthållarämbetet

har att tillsätta, har på senare tid tillämpats den regeln, att ämbetet icke till ny innehavare av dylika uppdrag förordnat personer i ålder över sextio år eller förlängt förordnande för person, som under tiden för uppdraget uppnår en ålder av sjuttio år. Vid tillämpning av dessa regler kan dock givetvis ett visst hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet visa sig påkallat. För sin del anser ämbetet icke lämpligt att genom lagstiftning beskära de förvaltande myndigheternas handlingsfrihet i förevarande hänseende.

Stockholm i överståthållarämbetets kansli den 14 mars 1935.

TORSTEN NOTHIN.

N. G. Valentin.

Bilaga B.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom kungl. socialdepartementets ämbetskrivelse den 8 nästlidne februari har länsstyrelsen anbefallts att till utskottet avgiva yttrande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 474, angående införande av en övre åldersgräns för bibehållande av och för valbarhet till vissa allmänna uppdrag.

Med anledning härav får länsstyrelsen anföra:

Såsom huvudsakligt motiv för den i motionen gjorda framställningen har av motionärerna framhållits, att för statens m. fl. tjänstemän sedan lång tid tillbaka stadgats att de måtte draga sig tillbaka från sina befattningar, när de uppnått en viss ålder, och att utvecklingen syntes gå i den riktningen, att denna ålder undan för undan sänktes.

De skäl, som ligga till grund för tjänstemäns frånträdande av sina befattningar vid viss ålder, synas länsstyrelsen icke med samma styrka kunna åberopas, när det gäller offentliga förtroendeuppdrag. Dessa upptaga nämligen i allmänhet icke innehavarens hela tid utan kunna utövas även av sådana personer, som icke hava den kroppsliga och andliga uthållighet, som äro nödvändiga för rätt utövande av en tjänst. Ofta kan det också vara av ovärderlig nytta att personer med särskild erfarenhet på visst område kunna utses till innehavare av allmänna uppdrag även om de uppnått en hög ålder. Vidare avse de allmänna uppdragen ofta kortare, begränsad tid och innehavarna utses i de flesta fall genom offentliga val, varvid vederbörandes lämplighet jämväl ur nu ifrågasvarande synpunkter kommer under omprövning.

Den i de flesta författningar intagna bestämmelsen att den, som uppnått sextio års ålder, må avsäga sig uppdrag synes ock utgöra en viss garanti för att uppdrag i allmänhet icke innehavas längre än att innehavarna kunna anses fullt kapabla att sköta desamma.

Under åberopande av vad sålunda anförts får länsstyrelsen hemställa, att motionen icke måtte föranleda någon vidare åtgärd.

Växjö i landskansliet den 15 mars 1935.

A. BESKOW.

Mortimer Johansson.

*Bilaga C 1.**Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.*

Genom nådig remiss den 8 februari 1935 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 474, angående införande av en övre åldersgräns för bibehållande av och för valbarhet till vissa allmänna uppdrag.

Till åttlydnad härav får länsstyrelsen anföra följande:

Den i motionen framförda frågan synes länsstyrelsen väl ägnad att göras till föremål för utredning. Såsom framgår av bilagda protokollsutdrag tillämpar länsstyrelsen redan en viss princip vid utdelande av uppdrag. 67 års ålder anser länsstyrelsen vara den högsta som kan komma i fråga. Motionen avser emellertid att beträffande kommunala uppdrag endast för de mera krävande skulle fastställas en övre åldersgräns. Länsstyrelsen anser att någon skillnad icke bör göras mellan uppdrag av olika beskaffenhet. Såsom lämplig åldersgräns synes böra fastställas den enligt 2 kapitlet 6 § jorddelningslagen för valbarhet till godman vid jorddelningsförrättningar gällande åldern 65 år.

Under återopande av vad sålunda anförts får länsstyrelsen för sin del tillstyrka bifall till motionen med den ovan föreslagna ändringen i fråga om de kommunala befattningshavarna. Umeå i landskansliet och landskontoret den 6 mars 1935.

GUSTAV ROSÉN.

ELIS ALMGREN.

AXEL RUDBERG.

Bilaga C 2.

Utdrag av protokoll, hållet inför länsstyrelsen i Västerbottens län å landskansliet och landskontoret i Umeå den 29 december 1933.

S. D. Länsstyrelsen beslutade att personer, som överskridit 67 års ålder, som regel icke skulle komma ifråga vid av länsstyrelsen utfärdade förordnanden såsom ordförande i styrelser och nämnder, kronoombud och dylikt.

Som ovan

I tjänsten:

Axel Rudberg.

Bilaga D.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Sedan utskottet berett Svenska stadsförbundet tillfälle att avge yttrande över motion nr 474 i andra kammaren angående införande av en övre åldersgräns för bibehållande av och för valbarhet till vissa allmänna uppdrag, får förbundets styrelse härmed anföra följande.

Den fråga, som i motionen beröres, har för städernas del under de senaste åren varit föremål för åtskillig uppmärksamhet. Så gjorde exempelvis stadsfullmäktiges valkommitté i Göteborg 1932 ett uttalande om åldersgränsen för de uppdrag, rörande vilkas besättande den hade att avge förslag. I samband med avgivandet av förslag till nyvalen av nämnder och styrelser för år 1933 framhöll kommittén, att det under årens lopp från skilda håll framställdes anmärkningar mot att personer trots hög ålder fortfarande blivit av stadsfullmäktige omvalda. Kommittén fann, att ett visst fog för dessa anmärkningar otvivelaktigt förelåge och kommittén hade därför enats om att tillämpa den principen att icke föreslå personer i 70-årsåldern till erhållande av kommunala förtroendeuppdrag. Kommittén förutsatte dock såsom självfallet, att undantag finge göras, där särskilda omständigheter sådant påkalla. Principen borde enligt kommitténs mening tillämpas något strängare beträffande stadens verkstyrelser och andra viktigare styrelser än t. ex. beträffande styrelser för donationer, stiftelser eller dylikt.

Även på andra håll har frågan i olika sammanhang diskuterats och tanken på en viss övre åldersgräns för de kommunala uppdragen är uppenbarligen icke främmande för städernas förvaltningar. När man icke velat undantagslöst fixera en viss ålder såsom diskvalifikationsgrund, har detta säkerligen sin orsak i de erfarenheter, man gjort beträffande olika personers andliga vitalitet vid en och samma levnadsålder. För sin del måste styrelsen också obetingat ansluta sig till den uppfattningen, att snävt avfattade generella bestämmelser på detta område icke äro önskvärda. Det är ett förhållande, som ständigt kan konstateras, att personer vid framskriden ålder besitta mycket olika kroppslig och andlig vigör. Motionärerna medge själva, att det icke är någon lätt sak att utforma lämpliga bestämmelser rörande åldersgräns för innehav av allmänna uppdrag, men förmoda, att det dock icke torde möta oöverstigliga svårigheter. För sin del är styrelsen förvissad om, att hur dylika bestämmelser än formulerades, skulle fall uppkomma, då en erfaren kommunalmans nödtvungna tillbakaträdande skulle medföra en förlust för kommunen, som knappast kunde försvaras med hänvisning enbart till en i och för sig plausibel princip. För städernas del i vart fall torde önskan att behålla en äldre kommunalman i hans uppdrag icke härleda sig av brist på ersättare men av önskan att så länge hans krafter ännu stå bi, få tillgodogöra det allmänna de erfarenheter och insikter, vederbörande hunnit förvärva sig under den tid som gått. För förvaltningens effektivitet är det säkerligen bäst, att kommunerna själva få avgörandet i denna fråga, där en prövning från fall till fall är särskilt motiverad.

Såsom ovan framhållits, har uppmärksamheten redan inriktats på själva saken. Att låta farhågor för ett eventuellt missbruk framkalla en restriktiv lagstiftning, som säkerligen i många fall skulle medföra verkliga olägenheter, synes icke vara att tillråda. En vaken allmän opinion torde utgöra

garanti nog mot ett åsidosättande av verkliga kommunala intressen i denna fråga.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill styrelsen sålunda avstyrka bifall till den föreliggande motionen.

FÖR SVENSKA STADSFÖRBUNDETS STYRELSE:

A. *Borgström.*

Dess ordförande.

Henning Karlson.

Bilaga E.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom remiss av den 7 sistlidne februari har utskottet berett Svenska landskommunernas förbund tillfälle att till utskottet avgiva yttrande över den i andra kammaren väckta motionen nr 474 angående införande av en övre åldersgräns för bibehållande av och för valbarhet till vissa allmänna uppdrag. Med anledning därav får förbundets styrelse anföra följande.

Den första frågan, som framställer sig till besvarande inför ett förslag till ny lagstiftning på det ena eller andra området är denna: Föreligger något behov av den föreslagna lagstiftningen? Motionärerna ha givetvis den uppfattningen, att så är fallet beträffande det förslag de framlagt. De förklara sig anse, att det spörsmål de behandla i sin motion är av så stor vikt, att det bör underkastas utredning. Den motivering de anföra som stöd för denna sin uppfattning kan emellertid inte sägas vara särdeles vägande. De framhålla först såsom anmärkningsvärt, att inga bestämmelser finnas, som lägga hinder i vägen för utövandet av bl. a. sådana allmänna uppdrag som ledamot-skap av kyrkomöte och riksdag, av statliga styrelser och nämnder ävensom av mera krävande kommunala uppdrag, *vid hur hög ålder som helst*. Och dock äro — framhålla motionärerna — många av dessa uppdrag av sådan natur, att de i lika hög grad som statliga befattningar fordra obruten arbetskraft hos innehavaren för att kunna skötas ordentligt.

Detta sist anförda påstående är ju alldeles riktigt, men hänsyn till att innehavare av ifrågavarande uppdrag besitta erforderlig duglighet och arbetskraft tages utan tvivel i de allra flesta fall av dem, som förordna eller välja till respektive uppdrag. Det lär näppeligen kunna framdragas något fall, då de som utse en person till riksdagsman eller kyrkomötesledamot eller medlem av kommunalnämnd eller annan kommunal styrelse eller nämnd icke äro av den mening, att han innehar nödig kompetens och kraft att sköta uppdraget. En lagbestämmelse av det innehåll, som motionärerna vilja ha till stånd, skulle således i en mängd fall komma att innebära ett förbud för väljarna att till ett förtroendeuppdrag utse en person, som de hade största förtroendet för och om vars duglighet att väl vårda uppdraget de vore fullt övertygade.

Personers kvalifikationer för utövande av allmänna förtroendeuppdrag kunna icke provas och bedömas efter någon schablon eller något visst yttre faktum. Det är uppenbart, att en viss åldersgräns i och för sig icke kan vara

avgörande. I en mängd fall ha personer, som kommit över en sådan gräns, betydligt högre kvalifikationer än en del av dem, som befinna sig under gränsen. Detta måste ju erkännas av envar.

Men om sålunda starka skäl tala *emot* att införa ett dylikt valbarhetsvillkor, så måste man jämväl avvisa förslaget att giva en lagbestämmelse, som skulle innebära, att den som under löpande valperiod uppnådde en viss åldersgräns — t. ex. 65, 67 eller 70 år — skulle vara skyldig nedlägga mandatet, hur arbetsduglig och verksam han än visade sig vara. Visserligen kan det inträffa, att en person, som vid valet var fullt arbetsförför, sedermera före mandatperiodens utgång förlorade sin arbetskraft och sålunda inte längre bör behålla uppdraget. Men det normala är, att en sådan person själv anhåller om befrielse från detsamma, vadan något lagstadgande i angivna riktning i regel icke är av behovet påkallat ens för antydda fall. I detta sammanhang vill dock styrelsen framhålla vikten av att suppleantvalen ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Motionärerna se mera pessimistiskt på den saken och yttra, att »ofta märka vederbörande själva icke, att själsförmögenheterna börja avtaga, varför de icke heller av eget initiativ lämna ifrån sig uppdrag, som de icke längre äro fullt kapabla att sköta». I så fall lära de emellertid utifrån få upplysningar om, hur det står till, och en bestämd opinion från de egna väljarna torde icke lämnas obeaktad. Skulle något undantagsfall härvidlag kunna påvisas, kan detta icke motivera en lagstiftning som i det övervägande antalet fall skulle vara olämplig och icke gagnelig.

Styrelsen anser sig därför böra avstyrka förevarande motion.

Stockholm den 18 mars 1935.

STYRELSEN FÖR SVENSKA LANDSKOMMUNERNAS FÖRBUND:

Sv. Bengtsson.

| *J. A. Zander.*